

Alimler ve Sultan: Muhasebe Etmenin Farziyeti ile Bilinci Çarpıtmanın Tehlikesi Arasında

İslam'da alimlerin konumu sembolik veya onursal değildir, aksine dinin korunması ve ümmetin işlerinin gözetilmesiyle doğrudan bağlantılı olan şerî bir görevdir. İslami mefhumda alim, din görevlisi veya bir din adamı değildir; aksine şerî hükümlerin taşıyıcısı, bu hükümlerin açıklayıcısı, yöneticinin bu hükümlerden sapması durumunda onu muhasebe eden ve ümmeti hak olana yönlendiren bir rehberdir. Bu nedenle herhangi bir Müslüman ülkedeki alimlerin konumu, o ülkede var olan sistemin doğasını ortaya koymaktadır: Yani o sistem, şeriata boyun eğip muhasebe edilmeyi kabul eden bir sistem mi, yoksa politikaları için dini bir paravan olarak kullanan siyasi bir varlık mıdır?

İslam'da asıl olan, egemenliğin şeriata ait olması, yöneticinin Allah'ın hükümleriyle mukayyet olması ve ümmetin de yöneticiyi muhasebe etmekle sorumlu olmasıdır. Nitekim bu muhasebe etme konusunda ön saflarda yer alması gerekenler alimlerdir; çünkü onlar, şeri hükmü açıklamaya ve varsa ihlalleri ortaya çıkarmaya en muktedir olan kişilerdir. Dolayısıyla alimlerin görevi, yöneticiyi temize çıkarmak değildir, aksine neyin helal neyin haram olduğunu açıklamak ve hiç korkmadan ya da kayırma yapmadan hakkı ortaya çıkarmaktır. Tarih boyunca bu ümmet, sultan şeriata muhalefet ettiğinde sultanın karşısında dimdik duran ve ilimlerinin meşrulaştırmanın bir aracı olarak kullanılmasını reddeden alimler tanınmıştır.

Ancak alim mefhumunun şerî içeriği boşaltılıp mevcut siyasi sistemin yapısının bir parçası haline dönüştürülünce, tehlikeli bir sapma başlamış; böylece bu alimin rolü, asıl olarak İslami hükümlerden kaynaklanmayan kararların meşrulaştırılmasına izin vermek olmuştur. Bu durumda kusur sadece bireylerde değil, aynı zamanda yaşamayı insanların eline veren, sonra da otoritenin almış olduğu karara dini bir görünüm kazandırmak için ilim sahibi olan bazı kişilere çağrıda bulunan siyasi çerçeveye de kusurludur.

Bugün Müslümanların gerçekliğindeki sorun, sadece bazı alimlerin ihmalkar olması değil, aksine anayasasının ve hükümlerinin temelini akide kılan bir devletin yokluğudur. Çünkü yaşamayı vahiyden ayıran insan yapımı sistemlere dayalı olan varlıkların gölgesinde alime sunulan alan, baştan beri İslam ile hükmetmeyen yasal bir çerçeve ile sınırlandırılmasıdır. İşte o zaman ondan, kendisiyle hüküm vermesi gereken şerî hükmü açıklamak yerine, nassları dayatılan gerçekliğe uyacak şekilde uyarlaması talep edilmektedir.

İslam'ı uygulayan bir devletin gölgesinde yaşayan, ameli hükümleri açıklamak ve hükümleri uygulamada kusur gösterenleri muhasebe etmek olan bir alim ile İslam'ı uygulamayan bir sistemde yaşayan, dolayısıyla meşrulaştırma makinesinin bir parçası olmaya zorlanan bir alim arasında cevheri bir fark vardır. Zira birinci durumda, alim ile Sultan arasındaki ilişki, şariat çerçevesinde nasihat, açıklama ve muhasebe etme ilişkisiyken diğer durumda ise, nass, nassa dayanmayan bir gerçekliği örtbas etmek için kullanılan bir görevlendirme ilişkisidir.

Bu kusurun en tehlikeli etkilerinden biri, ümmetin bilincinin çarpıtılmasıdır. Zira insanlar, fitratlarında batıl veya zulüm olduğunu bildikleri şeyleri caiz kılan veya siyasi ve ekonomik boyunduruğu sürdüren politikaları meşrulaştıran fetvalar duyduklarında, kafaları karışmakta ve şeriatın açıklığına ve adaletine olan inançları zayıflamaktadır. Burada sadece kısmi bir hüküm kaybedilmekle kalmamakta, aksine İslam'ın hayatla ilişkisine dair tüm tasavvur da sarsılmaktadır.

İslam'da alimlerin görevi, mefhumları tahrif edilmekten korumaktır. Zira Allah'ın indirdikleriyle hükmetmenin farz olduğunu, ümmetin tek bir İmamın altında birleşmesinin bir farz olduğunu, yöneticiyi muhasebe etmenin vacip olduğunu ve en yüksek otoriteden yayınlanmış olsa bile zulmün haram olduğunu açıklayacak olanlar alimlerdir. Eğer onlar bu usul hakkında sessiz kalırlarsa veya bunları ikincil konular olarak ele alırlarsa, kasıtlı veya kasıtsız olarak İslam'a aykırı olan bir gerçekliğin pekişmesine katkıda bulunmuş olurlar.

Ayrıca bir alimin hakka olan yakınlığı, iktidar çevrelerine olan yakınlığıyla değil, şerî delile olan bağlılığının boyutuyla ölçülür. Zira İslam'da ölçü, Sultanı razı etmek değil, Kur'an ve sünneti onaylamaktır. Güçlü asırlarda ümmetin alimleri, devlet aygıtına entegre olmalarından dolayı değil, hükmü açıklamada adil olmalarından ve Allah için hiçbir kınayıcının kınamasından korkmamalarından kaynaklanan bir konuma sahiptiler.

Ancak meselenin kişisel çatışmaya bir çağrı olarak anlaşılmaması, aksine ilişkilerin şeriatın kurallarına göre düzenlenmesi olarak anlaşılması gerekir. Zira alim, nasihat etmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak ve hakkı açıklama yolunda başına gelen eziyetlere karşı sabırlı olmakla yükümlüdür. Ümmet de hakkı haykıran Rabbani alimler ile gerçekliği razı etmek adına hak olana uymayan kişileri ayırt etmekle sorumludur.

Ümmet için gerçek kalkınma, sayısız konuşmalarla veya dini kurumların varlığı ve çokluğuyla olmaz; aksine ilim ve yönetim arasındaki doğru ilişkinin yeniden kurulması, bu ilişkide akidesi ve hükümleriyle İslam'ın, kendisiyle hükmedilen asıl olması ve alimlerin de bu aslın koruyucuları olup yalancı şahitleri olmamalarıyla olur. Egemenliği fiilen şeriata veren bir devlet kurulduğunda alimlerin doğal olarak rolü, uyum sağlama ve meşrulaştırma baskılarından uzak bir şekilde hükümleri açıklamak ve ümmeti yönlendirmek olacaktır.

Alimler, ya ümmetin bilincini koruyan ve ümmetin gidişatını İslam'a göre düzenleyen emniyet supabı olacaklar ya da İslam ile hükmetmeyen bir sisteme entegre olmaları durumunda insanların dinlerine olan güvenini zayıflatan çarpıtıcı bir unsura dönüşeceklerdir. Alimlerin tarihteki etkilerini belirleyen bu iki yol arasındadır. Bugün ümmetin en çok ihtiyacı olan şey, hükmü olduğu gibi açıklayan, siyaseti yeniden vahiyle ilişkilendiren ve İslam'ın soyut bir vaazdan ibaret olmadığını, aksine bir yaşam biçimi ve ümmetin ancak kendisiyle doğru yolu bulduğu kamil bir hayat sistemi olduğunu teyit eden ilimdir.

Hizb-ut Tahrir Merkezi Medya Ofisi İçin Yazan

Said Fazıl - Mısır